

19.2.2021

Oikeusministeriö

Viite: OM:n lausuntopyyntö 15.12.2020, VN/28492/2020

**SUULLISEN TODISTELUN VASTAANOTTAMINEN TALLENTEELTA.
VIDEOTALLENNUSTYÖRYHMÄN MIETINTÖ – OIKEUSMINISTERIÖN
JULKAISUJA, MIETINTÖJÄ JA LAUSUNTOJA 2020:20**

Oikeusministeriö on pyytänyt valtiovarainministeriöltä lausuntoa edellä mainitusta työryhmän mietinnöstä. Ministeriö toteaa lausuntonaan seuraavan.

Mietintö sisältää työryhmän ehdotuksen suullisen todistelun vastaanottamisesta kuva- ja äänitalleenteelta. Ehdotuksella toteutettaisiin pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaa, jonka mukaan oikeudenkäynneissä näytön vastaanottaminen keskitetään kärjäoikeuksiin niin, että todistelu taltioidaan hovioikeuskäsittelyä varten. Ehdotuksen mukaan kärjäoikeudessa vastaanotettavasta suullisesta todistelusta tehtäisiin kuva- ja äänitalleente. Jos asiassa haettaisiin muutosta, hovioikeus ja korkein oikeus ottaisivat suullisen todistelun lähtökohtaisesti vastaan tältä tallenteelta, eikä todistajia ja muita oikeudenkäynnissä kuulusteltavia henkilöitä kutsuttaisi esittämään kertomustaan uudelleen. Eräissä tilanteissa suullinen todistelu voitaisiin esittää pääkäsittelyssä siihen viittaamalla siten, että muutoksenhakuuomioistuimien perehtyisi todisteluun asianosaisten ja yleisön läsnä olematta. Lisäksi tehtäisiin eräitä muita muutoksia suullisen todistelun vastaanottamistapaan. Hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa vastaanotetusta suullisesta todistelusta tehtäisiin jatkossakin äänitalleente.

Ehdotuksen tavoitteena on parantaa näytön arvioinnin oikeellisuutta muutoksenhaussa, tehostaa muutoksenhakumenettelyä sekä vähentää muutoksenhausta asianosaisille ja todistajille aiheutuvia kustannuksia ja muuta haittaa. Lisäksi ehdotuksella pyritään vahvistamaan hovioikeuden roolia kärjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta kontrolloivana tuomioistuimena siirtämällä oikeudenkäynnin painopistettä entistä enemmän kärjäoikeuteen. Samalla edistettäisiin tietotekniikan hyödyntämistä oikeudenkäyntimenettelyssä.

Valtiovarainministeriö toteaa, että esitettyä mallia suullisen todistelun tallentamisesta videolle kärjäoikeuden käsittelyvaiheessa ja sen hyödyntämisestä myös hovioikeudessa voidaan lähtökohtaisesti pitää perusteltuna. Muutoksen voidaan arvioida vähentävän hallinnollista taakkaa kaikilta oikeudenkäyntiin osallistuvilta. Tallennusteknisesti muutos on varsin pieni. Kärjäoikeudessa vastaanotetusta kaikesta suullisesta todistelusta tehtäisiin kuva- ja äänitalleente, kun aiemmin on tehty ainoastaan äänitalleente.

Työryhmä on arvioinut suullisen todistelun tallentamiseen tarkoitetun videotallennuspalvelun hankintakustannuksiksi 3,7-5,1 milj. euroa ja vuotuisiksi käyttökustannuksiksi 2,4-3,8 milj. euroa. Tämän lisäksi ehdotuksen mukaan Tuomioistuinvirastoon tarvittaisiin kahden henkilötyövuoden (noin 180 000 euroa vuodessa) ja Oikeusrekisterikeskukseen yhden henkilötyövuoden (noin 74 000 euroa vuodessa) pysyvät lisäykset sekä mahdollisesti myös käräjäoikeuksien osalta määrittelemätön lisähenkilöstötarve. Yhteensä valtion pysyvät menot kasvaisivat ehdotuksen perusteella arviolta ainakin noin 4,1 miljoonalla eurolla vuodessa. Ehdotuksessa todetaan lisäksi (esim. s. 48) merkittäviä epävarmuustekijöitä kustannusvaikutusten arviointiin mm. koska toteutuksen teknisiä ratkaisuvaihtoehtoja on useita. Kustannusarvio voi ehdotuksen mukaan muuttua myös videotallennusjärjestelmälle asetettavien toiminnallisten vaatimusten täsmentymisen vuoksi. Ehdotuksessa todetaan lisäksi, että huomattavaa epävarmuutta liittyy niin ikään arvioon tallennettavan suullisen todistelun määrästä.

Ehdotukseen liittyy epäselvyyttä myös videotallennuslaitteiston hankinnan ja toteutuksen osalta. Ehdotuksessa (s. 46-47) todetaan, että Tuomioistuinvirasto vastaisi hankinnasta yhteistyössä Oikeusrekisterikeskuksen ja Valtorin kanssa, mutta myöhemmin todetaan, että Oikeusrekisterikeskus ja Valtori toteuttaisivat kilpailutukset ja vastaisivat järjestelmän ylläpidosta ja toimivuudesta. Epäselväksi jää, mikä taho edellä mainituista toimisi hankintayksikkönä.

Ehdotukseen, joka kytkeytyy vahvasti hankintoihin ja palvelujen toteuttamiseen, ei sisälly yksilöityjä arvioita tai edes yleispiirteistä kuvausta näitä koskevasta markkinatilanteesta, esimerkiksi vaihtoehtoisista, tarkoitukseen soveltuvista palveluratkaisuista. Ehdotuksen perusteella on vaikeaa arvioida, onko esitettävä toteutustapa tarkoituksenmukaisin. Ehdotuksen mukaan Oikeusrekisterikeskus toteuttaa loppuvuonna 2020 markkinakartoituksen, jossa selvitetään, millaisia teknisiä ratkaisuja videotallennusjärjestelmän toteuttamiseksi markkinoilla on. Markkinakartoitus mahdollistaa ehdotuksen mukaan kustannusarvion täsmentämisen erityisesti palvelumallin ja vuosittaisten ylläpitokustannusten osalta. Valtiovarainministeriö toteaa, että ehdotusta on perusteltua arvioida tarkemmin näiden tietojen ollessa käytettävissä.

Ehdotetulla toiminnalla voitaisiin työryhmän mukaan alentaa valtion menoja oikeudenkäynnin eri vaiheista seuraavasti: todistelukustannusten osalta noin 200 000 euroa, pääkäsittelyjen peruuntumisen osalta noin 20 000 euroa, ns. viittausmenettelyn osalta noin 110 000 euroa, matkakäräjäistuntojen vähentymisen osalta noin 20 000 euroa ja äänitysjärjestelmästä luopumisen osalta 350 000 eurolla vuodessa. Yhteensä ehdotuksen arvioidaan vähentävän valtion menoja noin 700 000 eurolla vuodessa. Lisäksi ehdotuksen voidaan olettaa vähentävän esimerkiksi liikkumista todistelun suorittamiseksi, minkä arvioidaan vaikuttavan vähäisessä määrin kustannuksiin. Työryhmän ehdotuksessa arvioidaan siinä ehdotettujen muutosten kasvattavan, mainitut säästöt huomioon ottaen, valtion pysyviä menoja arviolta noin 3,4 miljoonalla eurolla vuodessa.

Valtiovarainministeriö toteaa, että asianosaisten mahdollisuudet osallistua oikeudenkäyntiin teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen lisääntyivät vuoden 2019 alussa. Silloin tulivat voimaan oikeudenkäymiskaaren (4/1734) ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) muutokset, joiden tarkoitus on lisätä videoyhteyden käyttöä oikeudenkäynnissä. Ne eivät kuitenkaan koske asianosaisten kuulemista todistelutarkoituksessa. Työryhmän ehdotuksesta ei käy yksilöidysti ilmi, onko selvitetty mahdollisuutta hyödyntää jo videokuulemista varten hankittuja laitteistoja myös nyt tarkoitetun suullisen todistelun tallentamiseksi. Työryhmän ehdotuksesta ei käy ilmi, kuinka laajasti on selvitetty teknologian hyödyntämistä suullisen kuulemisen ja todistelun näkökulmasta osana koko oikeudenkäyntiprosessia. Ehdotuksesta ei myöskään käy ilmi, onko selvitetty järjestelmien toteuttamiseen liitettävissä olevia keinoja rationalisointihötyjen kokonaisval-

taisemmaksi saavuttamiseksi, kuten mahdollisuutta automatisoidun indeksoinnin toteuttamiseksi (ehdotuksessa tämä toteutettaisiin käsityönä) tai todistelun automatisoidun lityöinnin toteuttamiseksi.

Ehdotuksen perusteella on alustavasti arvioitavissa, että olemassa olevan videokuulemislaitteiston rinnalle toteutettavaksi ehdotettu uusi suullisen todistelun videolaitteisto voisi luoda eri laitteistojen käyttöön liittyviä riskejä ongelmista ja sekaannuksista käyttäjille ja erilaisille käyttötilanteille. Tämän voidaan arvioida lisäävän ainakin alkuvaiheessa kustannuksia, hidastavan todistelujen tallentamista sekä lisäävän palvelun tekniseen tukeen kohdistuvaa painetta.

Valtiovarainministeriö toteaa, että työryhmän ehdotuksessa arvioidaan siitä aiheutuvan merkittäviä, pysyviä lisäkustannuksia valtiolle. Esiitettyjen järjestelmäratkaisujen ja niiden kustannusperusteiden yksilöinti on ehdotuksessa monelta osin alustavaa ja yleispiirteistä eikä esimerkiksi järjestelmien integroinnista mahdollisesti saavutettavissa olevia hyötyjä ei ole kattavasti tarkasteltu. Ministeriö pitää keskeisenä, että ehdotusta tarkennetaan näiltä osin sen mahdollisessa jatkovalmistelussa. Tämän jälkeen voidaan kattavammin tarkastella ehdotusten ja mm. niiden mahdollisten vaihtoehtoisten teknisten toteuttamistapojen kokonaiskustannuksia ja perusteltavuutta. Ministeriö toteaa, että muutoksista aiheutuvat kustannukset on lähtökohtaisesti katettava valtiontalouden kehyspäästösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötöyvuosimäärien puitteissa. Mahdollisista lisäyksistä linjataan normaaliin tapaan julkisen talouden suunnitelmia ja valtion talousarvioita koskevin päätöksin.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Budjettineuvos
apulaisbudjettipäällikkönä

Annika Klimenko